

Recente stadse Culemborgers: broedende roeken

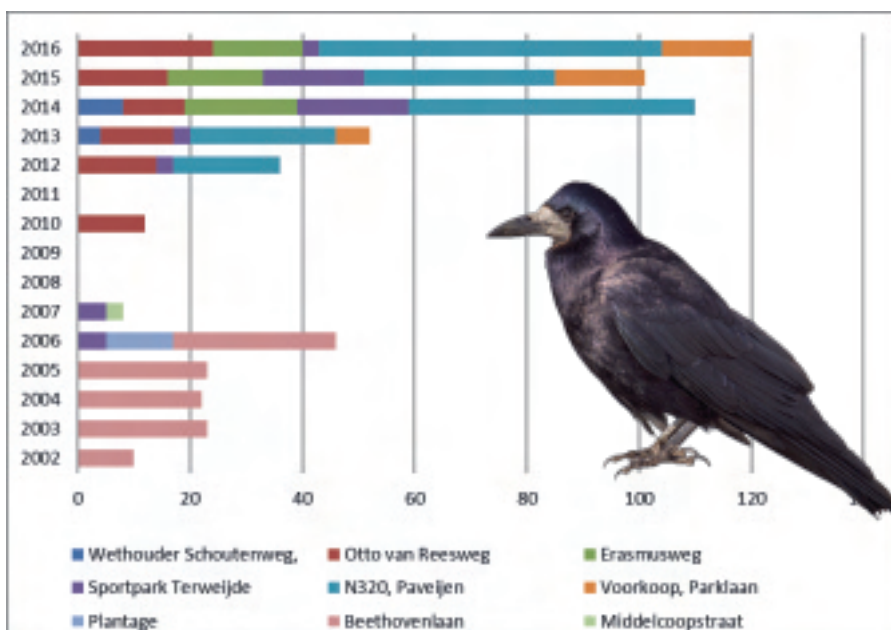
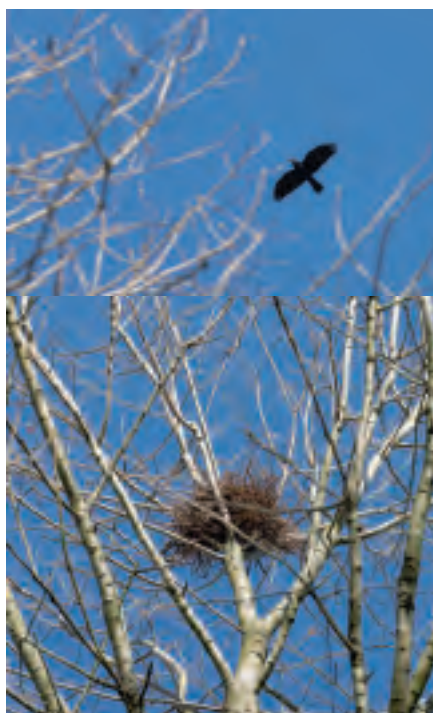
door Jouke Altenburg

foto's Henkjan Kievit

De eerste roekenkolonie vestigde zich in 2002 in Culemborg. Dit artikel beschrijft de ontwikkeling door de jaren en plaatst deze in landelijk en provinciaal perspectief.

Roeken lijken bij de eerste oogopslag op zwarte kraaien. Volwassen vogels zijn echter gemakkelijk te herkennen aan de kale huid rond de snavelbasis en de wat wigvormige staart met afgeronde hoeken. Maar in het vroege voorjaar is de kans op vergissingen erg klein. In tegenstelling tot kraaien nestelen roeken namelijk groepsgewijs en ze

maken hun aanwezigheid aan het begin van de broedtijd vocaal heel, heel erg duidelijk. De roek is een alleseter, maar eet voornamelijk insecten (insectenlarven) en regenwormen. In het zomerhalfjaar kunnen ook plantaardige eiwitten worden gegeten, zoals kiemend zaad of rijpend graan. Dan kunnen conflicten met landbouwbelangen ontstaan.

Figuur 1. Ontwikkeling van de Culemborgse roekenkolonies tussen 2002 en 2016.

N.B. De kolonietellingen zijn niet in alle jaren op elke locatie uitgevoerd. In 2008, 2009 en 2011 is niet geteld.

Lokale ontwikkeling

De roek is volgens de bij Sovon geregistreerde kolonie-vogeltellingen sinds 2002 een Culemborgse 'stadse' broedvogel geworden (zie figuur 1). Eerst in kleine aantallen in het 'roekenbosje' aan de Beethovenlaan, tegenover het Koningin Wilhelmina College. Mede door de kap van het roekenbosje verspreidden de vogels zich enkele jaren daarna over meerdere locaties zoals de Parklaan / Sportpark Terweijde en de Otto van Reesweg. Sinds 2012 wordt ook op het bedrijventerrein Pavijen gebroed (Erasmusweg / N320). Vanaf 2014 is het aantal 'Culemborgse' broedparen met een sprong verdubbeld van ongeveer 50 naar 100 - 120. Die 'vooruitgang' past in het landelijk perspectief, althans wat betreft roeken in bebouwd gebied, maar wijkt af van aantalsontwikkelingen elders in de provincie Gelderland.

Landelijke ontwikkelingen

Zo'n 80% van de Nederlandse roeken broedt in de oostelijke delen van Nederland: Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant en Limburg (zie figuur 2).

Figuur 2. Ligging van de getelde roekenkolonies in 2014 (www.sovon.nl)

De soort kwam in de jaren '60 in een diep dal terecht door het gebruik van kwikhoudende zaadontmetingsmiddelen in de landbouw. Na een verbod op het gebruik van deze middelen in 1969 volgde herstel, dat een impuls kreeg door afschaffing van de jacht in 1977 (Lensink & van Bruggen 2016). De landelijke trend is sinds 1990 stabiel, al is sinds de millenniumwisseling sprake van een afname. Deze lijkt de laatste jaren zich overigens te stabiliseren (Boele et al. 2016). Het aantal kolonies daalt langzaam, maar vooral het gemiddelde aantal nesten per kolonie neemt af. Lensink & van Bruggen (2016) suggereren dat de toename van het aantal kolonies in bebouwd gebied van de laatste decennia het gevolg is van de toegenomen predatiedruk door buizerd en havik in het buitengebied.

Ontwikkelingen in Gelderland

De provinciale trend voor Gelderland is licht dalend, zowel voor de lange termijn (sinds 1990) als voor de laatste tien jaar (www.sovon.nl). Omdat Culemborg in het uiterste puntje van Gelderland ligt, is het goed om ook naar de aangrenzende provincies te kijken. De provinciale trend sinds 1990 voor de provincie Utrecht is stabiel. Uit de provincie Zuid-Holland zijn, vermoedelijk door het kleine aantal kolonies, onvoldoende

gegevens voorhanden voor een betrouwbare trendanalyse (www.sovon.nl). Lensink & van Bruggen (2016) vergeleken de gegevens van de periode 2006-2015 met die van 1970-2005 voor het Hart van Gelderland. Dat is de regio Arnhem, Apeldoorn, Deventer en Zevenaar. Zij constateerden een afname van het aantal nesten met maar liefst 70% in deze regio in vergelijking met de jaren '90. Voor de gehele provincie Gelderland nam het aantal nesten in dit tijdsbestek met zo'n 40% af.

In hun zoektocht naar de achterliggende mechanismen tonen Lensink & van Bruggen (2016) een significante, positieve relatie aan met de neerslagsom in het voorjaar: natte voorjaren resulteren doorgaans in een hoger broedsucces. Door de frequenter voorkomende droge voorjaren wordt de bodem minder goed doordringbaar voor de roekensnavels. De insecten en wormen zitten bij droogte ook dieper in de bodem en worden daarmee onbereikbaar. Dit zorgt voor een verlaging van het broedsucces.

De provincie Gelderland geeft ontheffingen van de Flora- en faunawet af voor afschot van roeken ter bestrijding van landbouwschade. Dit kan alleen wanneer een faunabeheerplan is opgesteld, er geen andere bevredigende oplossing is en de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt. Volgens Lensink & van Bruggen (2016) is het afschot vanaf 2002, na de introductie van de Flora- en faunawet, toegenomen. Voor 2007 en 2008 becijferen ze voor het Hart van Gelderland een afschot van ongeveer 15% van de broedpopulatie. Door afschot in mei (de periode met kiemend maïs/zomergraan) wordt niet alleen de adultenoverleving aangepakt, maar ook de aanwas. Eén ouder zal niet in staat zijn om voldoende voer aan te slepen voor de jongen. Wanneer tegelijkertijd aan beide 'populatieknoppen wordt gedraaid' gaat de afname snel, zeker in combinatie met een droog voorjaar.

Conclusie

De roek heeft een duidelijke plek verworven in de Culemborgse bebouwde kom. De toename van het aantal bewoonde nesten sinds 2014 kan niet verklaard worden uit het lokale broedsucces. Roeken gaan namelijk pas vanaf het derde levensjaar over tot broeden. Het moeten dus voor een (groot) deel vogels van elders zijn, die zich hier hebben gevestigd. Mogelijk uit de omgeving van Deil, waar in de afgelopen jaren diverse broedbosjes zijn gekapt (med. Theo Boudewijn).

De Culemborgse ontwikkelingen passen in een complex patroon van weer, verloren gaan van nestlocaties door kap, predatiedruk door roofvogels en jacht. Alle reden om ook de komende jaren de vinger aan de pols te blijven houden van het aantalsverloop in de Culemborgse roekenkolonies.

Dankwoord

De roekentellingen zijn tot en met 2011 uitgevoerd door Daniel Beuker en Rob Lensink (en sinds 2012 door de auteur). Joost van Bruggen (Sovon Vogelonderzoek Nederland) verzorgde de export van alle Culemborgse gegevens. Theo Boudewijn leverde waardevol commentaar op een eerder concept.

Bronvermelding

Boele A., J. van Bruggen, F. Hustings, K. Koffijberg, J.W. Vergeer & T. van der Meij (2016). Broedvogels in Nederland in 2014. Rapport 2016-04, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
Lensink R. & J. van Bruggen (2016) Roeken in het Hart van Gelderland. Vlerk 33/2. Vogelwerkgroep Arnhem en omstreken.
www.sovon.nl